

Téma 31 - Osobní hřích

1. Osobní hřích: urážka Boha, neposlušnost vůči Božímu zákonu

Osobní hřích je „slovo, skutek nebo touha proti věčnému zákonu“.¹ Znamená to, že hřích je *lidský skutek*, neboť vyžaduje spoluúčast svobody,² a projevuje se vnějšími skutky, slovy nebo vnitřními skutky. Tento lidský skutek je navíc *zlý*, tj. v rozporu s věčným Božím plánem, který je prvním a nejvyšším mravním pravidlem a základem ostatních pravidel. Obecněji lze říci, že hřích je jakýkoli lidský skutek, který se staví proti mravnímu příkazu, tj. proti správně zaměřenému rozumu osvícenému vírou.

Jedná se tedy o zaujetí negativního postoje vůči Bohu a o nezřízenou lásku k sobě samému. Proto se také říká, že hřích je ve své podstatě *aversio a Deo et conversio ad creaturas* [odvrácení od Boha a obrácení k tvoru]. *Aversio* neznamená nutně vyslovenou nenávist či averzi, nýbrž vzdálení se od Boha, vyplývající z upřednostňování nějakého zdánlivého nebo omezeného dobra před nejvyšším dobrem člověka (*conversio*). Svátý Augustin to popisuje jako „sebelásku, která dochází až k pohrdání Bohem“.³ „Kvůli takovému pyšnému sebevyvyšování je hřích pravým opakem poslušnosti Ježíše, který uskutečňuje spásu (srov. Flp 2, 6–9)“ (Katechismus, 1850).

Hřích je jediné zlo v plném smyslu toho slova. Ostatní zla (např. nemoc) sami o sobě neodvrací od Boha, i když jsou jistě ztrátou určitého dobra.

2. Smrtný a všední hřích

Hřichy lze rozdělit na *smrtné* neboli *těžké* a na *všední* neboli *lehké* (srov. Jan 5, 16–17), podle toho, zda člověk ztrácí zcela milost Boží, nebo ne.⁴ Smrtný a všední hřích lze mezi sebou porovnat jako smrt a nemoc duše.

„Hřichem *smrtným* je skutek, jehož předmětem je *závažná látka*, a jehož se někdo dopouští s *plným vědomím a uváženým souhlasem*.“⁵ „Ve shodě s celou tradicí církve nazýváme smrtným hřichem ten skutek, jímž člověk svobodně a vědomě odmítá Boha, jeho zákon, smlouvu lásky, kterou mu Bůh předložil, a dává přednost tomu obrátit se k sobě samému, k něčemu, co je v protikladu k Boží vůli (nazývá se to obrát ke stvořenému). Může se to stát přímo a formálně, jako hřichem modloslužebnictví, odpadlictví, bezbožnosti; nebo stejně tak, když se například neuposlechne Božích příkázání v závažné věci.“⁶

– *Závažná věc* znamená, že skutek je sám o sobě neslučitelný s láskou a tudíž i s nevyhnutelnými požadavky mravních nebo božských ctností.

– *Plné vědomí (nebo plný souhlas)*: ví se, že prováděná činnost je hříšná, to jest v rozporu s Božím zákonem.

– *Dobrovolný (dokonalý) souhlas vůle* naznačuje, že tato činnost je otevřeně chtěná a ví se, že je v rozporu s Božím zákonem. To neznamená, že pro dopuštění se těžkého hříchu je nutné chtít přímo urazit Boha: stačí, zamýšlí-li se provést něco v silném rozporu s jeho božskou vůlí.⁷

Tyto tři podmínky musí spolupůsobit současně.⁸ Chybí-li některá z nich, hřích může být všední. Tak je tomu např. tehdy, když se nejedná o závažnou věc, ačkoli je plný souhlas a plné

1Sv. Augustin, *Contra Faustum manichoeum*, 22, 27: PL 42, 418. Srov. Katechismus, 1849.

2Klasicky je hřích definován jako dobrovolná neposlušnost vůči Božímu zákonu: kdyby nebyla dobrovolná, nebyl by to hřích, neboť by se nejednalo ani o vlastní ani o skutečný lidský skutek.

3Sv. Augustin, *De civitate Dei*, 14, 28.

4Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et poenitentia*, 2–XII–1984, 17.

5Tamtéž. Srov. Katechismus, 1857–1860.

6Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et poenitentia*, 17.

7Člověk se dopouští smrtného hříchu, když „vědomě a z vlastní vůle z jakékoli příčiny zvolí něco, co znamená závažné porušení pořádku. Vpravdě je už přímo v takové volbě obsaženo pohrdnutí Božím příkázáním, zavržení Boží lásky vůči lidskému rodu a všemu stvořenému: člověk vzdaluje sebe sama od Boha a ztrácí lásku“ (tamtéž).

8Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 70.

vědomí; nebo tehdy, když není plný souhlas nebo plné vědomí, ačkoli se jedná o závažnou věc. Pochopitelně tam, kde není souhlas ani vědomí, chybí požadavky nutné k tomu, aby se dalo hovořit o tom, zda je nějaké jednání hříšné, neboť by to nebyl ve skutečnosti lidský skutek.

2.1. Účinky smrtelného hříchu

„Důsledkem smrtelného hříchu je ztráta lásky a posvěcující milosti, totiž stavu milosti. Není-li hřích napraven lítostí a Božím odpuštěním, způsobí vyloučení z Kristova království a věčnou smrt v pekle“ (Katechismus, 1861).⁹ Dopustí-li se člověk smrtelného hříchu, a dokud setrvává mimo stav milosti – nezíská ho zpět ve svátostné zpovědi –, nesmí přijímat svaté přijímání, neboť nemůže chtít být spojen s Kristem a zároveň od něj být vzdálen: dopustil by se svatokrádeže.¹⁰

Ztrátou životního spojení s Kristem vlivem smrtelného hříchu se také ztrácí spojení s jeho mystickým tělem, církví. Člověk nadále patří do církve, je však jako nemocný, nezdravý úd, který škodí celému tělu. Rovněž působí škodu lidské společnosti, protože přestane být světlem a kvasem, byť to nemusí být zjevné.

Vlivem smrtelného hříchu ztrácí člověk získané zásluhy – lze je však získat zpět ve svátosti smíření – a není schopen získat další: je zotročen ďáblem; zmenšuje se jeho přirozená touha konat dobro a vzniká nepořádek v jeho mohutnostech a náklonnostech.

2.2. Účinky všedního hříchu

„Lehký hřích oslabuje lásku; projevuje se nezřízenou náklonností ke stvořeným věcem; je překážkou v pokroku duše při uskutečňování ctností a při konání mravního dobra; zasluhuje časné tresty. Úmyslný všední hřích, který zůstal bez lítosti, nás ponenáhlu disponuje ke spáchání smrtelného hříchu. Všední hřích neruší smlouvu s Bohem. Člověk ho může s Boží milostí napravit. ‚Nezbavuje posvěcující milosti, přátelství s Bohem, lásky ani věčné blaženosti‘ (Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia* (2–12–1984), 17)“ (Katechismus, 1863).

Bůh nám odpouští všední hříchy ve zpovědi a také mimo tuto svátost, když vzbudíme úkon lítosti a konáme pokání se zkroušeností nad tím, že jsme neodpověděli na jeho nekonečnou lásku k nám.

Dobrovolný všední hřích sice neodlučuje zcela od Boha, je však velmi smutným pochybením, které ochlazuje přátelství s Ním. Je třeba mít „hrůzu před dobrovolným všedním hříchem“. Pro člověka, který chce doopravdy milovat Boha, nemá smysl připouštět drobné nevěry, i když nejsou těžkým hříchem;¹¹ to vede k *vlažnosti*.¹²

2.3. Základní rozhodnutí

Teorie o *základním rozhodnutí*,¹³ která odmítá tradiční dělení hříchů na smrtelné a všední, hájí názor, že ztráta posvěcující milosti vlivem smrtelného hříchu – se vším, co to obnáší – poškozuje člověka natolik, že může být pouze plodem skutku, který je v radikální a naprosté opozici vůči Bohu, to je *základního rozhodnutí* proti Němu.¹⁴ Takto chápáno by podle zastánců tohoto mylného názoru bylo téměř nemožné dopustit se v našich každodenních volbách smrtelného hříchu; nebo popř. znovu nabýt stavu milosti prostřednictvím upřímného pokání: říkají totiž, že svoboda by nebyla ve

9I přes úsudek o samotném skutku je nutno říci, že soud nad lidmi musíme ponechat pouze na spravedlnosti a milosrdenství Božím (srov. Katechismus, 1861).

10Pouze ten, kdo má skutečně závažný důvod a nemá možnost se vyzpovídat, může slavit svátosti a přijmout svaté přijímání, vzbudí-li úkon dokonalé lítosti s předsevzetím, že se co nejdříve vyzpovídá (srov. Katechismus, 1452 a 1457).

11Srov. sv. Josemaría, *Boží přátelé*, 243; *Brázda*, 139.

12Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 325–331.

13Srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 65–70.

14Srov. tamtéž, 69.

své běžné schopnosti volby schopná rozhodnout tak jedinečným a rozhodujícím způsobem o znamení mravního života člověka. Jelikož se, říkají tito autoři, jedná o *ojedinělé výjimky* v celkově správném životě, lze tak ospravedlnit těžká provinění proti jednotě a soudržnosti křesťanského života; bohužel by tak byla zlehčena schopnost člověka rozhodnout se a přijmout závazek při rozhodování.

S předchozí teorií je úzce spjat návrh na *trojí rozdělení hříchu* na hřích všední, těžký a smrtelný. Smrtelný hřích by znamenal vědomé a neodvolatelné rozhodnutí urazit Boha a byl by to jediný hřích, který by vzdaloval od Boha a uzavíral brány k věčnému životu. Většina hříchů, které jsou pro svůj předmět tradičně považované za smrtelné, by takto byly pouze těžkými hřichy, neboť by nebyly spáchány s pozitivním záměrem odmítnout Boha.

Církev mnohokrát poukázala na omyly, které se skrývají v těchto myšlenkových proudech. Máme před sebou teorii o svobodě, podle níž je svoboda velmi oslabena, neboť tato teorie zapomíná, že ve skutečnosti je to člověk, kdo rozhoduje, kdo může zvolit změnu svých nejnepříjemnějších úmyslů, a který proto může změnit své záměry, své touhy, své cíle i celý svůj životní projekt prostřednictvím dílčích a běžných skutků.¹⁵ Na druhou stranu „je však pravda, že je podstatný a zřejmý rozdíl mezi hříchem, který ničí lásku, a hříchem, který neodnímá nadpřirozený život: není nic prostředního mezi životem a smrtí“.¹⁶

2.4. Další dělení hříchu

a) Lze rozlišovat mezi *aktuálním* hříchem, což je samotný hříšný skutek, a *habituálním* hříchem, což je skvrna na duši zanechaná v ní aktuálním hříchem, časný trest a vina, u smrtelného hříchu ztráta milosti.

b) Dále se liší *osobní* hřích od *prvotního* hříchu, s nímž se všichni rodíme a který na nás přešel skrze Adamovu neposlušnost. Prvotní hřích je v každém člověku, i když se ho osobně nedopustil. Lze ho srovnat s dědičnou nemocí, která se dá vyléčit křtem – nebo alespoň implicitní touhou po něm –, ačkoli po něm zůstává jistá slabost svádějící k dopouštění se nových osobních hříchů. Osobního hříchu se tedy člověk dopouští, zatímco prvotní hřích se na něj přenáší.

c) *Vnější* hříchy jsou takové, kterých se člověk dopouští činností, kterou lze pozorovat z vnějšku (vražda, krádež, pomluva atd.). *Vnitřní* hříchy naproti tomu zůstávají uvnitř člověka, to je v jeho vůli, aniž by se projeví vnějšími skutky (neprojevený hněv, závist, lakota atd.). Každý vnější i vnitřní hřích má svůj původ ve vnitřním úkonu vůle: tento úkon je pak v pravém smyslu mravním úkonem.

d) Hovoří se o *tělesných* a *duchovních* hříších podle toho, zda člověk tíhne neuspořádaně k nějakému smyslovému dobru (nebo k nějaké skutečnosti, která budí zdání, že je dobrá; např. smilstvo) nebo k dobru duchovnímu (pýcha). Duchovní hříchy jsou sami o sobě závažnější; nicméně tělesné hříchy jsou zpravidla prudší, právě proto, že lákající předmět (smyslová skutečnost) je bezprostřednější.

e) Hříchy *skutkem* a *opomenutím*: každý hřích znamená provedení dobrovolného neuspořádaného skutku. Když se tento skutek převede do činnosti, nazývá se hřích *skutkem*; když se naopak dobrovolný skutek převede do opomenutí nějaké povinnosti, nazývá se *opomenutí*.

3. Šíření hříchu

„Hřích strhává ke hříchu; opakování týchž skutků plodí neřest. Z toho vyplývají zvrácené náklonnosti, které zatemňují svědomí a zkreslují konkrétní hodnocení dobra a zla. Takovým způsobem má hřích tendenci se šířit a upevňovat, ale nemůže zničit až do základů mravní citění“ (Katechismus, 1865).

Hlavními hříchy nazýváme osobní hříchy, které zvláště vedou k dalším hříchům, neboť jsou hlavou ostatních hříchů. Je to pýcha – počátek každého hříchu *ex parte aversionis* (srov. Sir 10, 12–

¹⁵Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et penitentia*, 17; *Veritatis splendor*, 70.

¹⁶Tamtéž, 17.

13) –, lakota – počátek *ex parte conversionis* –, smilstvo, hněv, nestřídmost, závist a lenost (srov. Katechismus, 1866).

Ztráta smyslu hříchu je plodem dobrovolného zatemnění svědomí, které vede člověka – pro jeho pýchu – k popření osobních hříchů a dokonce k popření existence samotného hříchu.¹⁷

Někdy se nedopouštíme přímo zla, ale nějakým způsobem *spolupracujeme* s větší či menší odpovědností a mravní vinou na nesprávném jednání jiných lidí. „Hřích je osobní skutek. Kromě toho máme odpovědnost za hříchy, které spáchali jiní, když při nich spolupracujeme: – když se na nich přímo a dobrovolně podílíme;

– když je nařídíme, když k nim radíme, když je chválíme nebo schvalujeme;

– když je neoznámíme nebo jim nezabráníme, jsme-li povinni to učinit;

– když chráníme ty, kdo páchají zlo“ (Katechismus, 1868).

Osobní hříchy vedou také k situacím ve společnosti, jež jsou v rozporu s Boží dobrotou a které jsou známé jako *struktury hříchu*.¹⁸ Ty jsou výrazem a důsledkem osobních hříchů (srov. Katechismus, 1869).¹⁹

4. Pokušení

V souvislosti s příčinami hříchu musíme hovořit o pokušení, které navádí ke zlu. „Kořen všech hříchů je v lidském srdci“ (Katechismus, 1873), které může být přitahováno přítomností zdánlivých dober. Lákavost pokušení nikdy nemůže být tak silná, že by donutilo hřešit: „Zkoušky, které na vás přišly, jsou úměrné lidským silám. A Bůh je věrný! On nedopustí, abyste byli zkoušeni víc, než snesete. Když dopustí zkoušku, dá také prostředky, jak z ní vyjít, a sílu, jak ji snášet“ (1 Kor 10, 13). Nejsou-li pokušení vyhledávána a využijí-li se jako příležitost k mravnímu úsilí, mohou mít pro křesťanský život pozitivní význam.

Příčiny pokušení lze shrnout do tří skupin (srov. 1 Jan 2, 16):

– „svět“: ne jako Boží stvoření, protože v tomto smyslu je svět dobrý, ale v tom smyslu, že skrze nepořádek způsobený hříchem láká spolu s materialistickým a pohanským prostředím ke *conversio ad creaturas*.²⁰

– *dábel*: který navádí k hříchu, ale nemá moc, aby nás donutil hřešit. Pokušení ďábla se odmítají modlitbou.²¹

– „tělo“ nebo „žádostivost“: nepořádek v mohutnostech duše v důsledku hříchů (také se říká *fomes peccati*). Toto pokušení se přemáhá umrtvováním, pokáním, rozhodnutím nesmlouvat s pokušením a upřímností v duchovním vedení bez zakrývání pokušení „nesmyslným odůvodňováním“.²²

Ve spojitosti s pokušením je třeba se snažit vyhýbat souhlasu, neboť to znamená přilnutí vůle k doposud nechtěnému zálibení, vyplývajícího z nedobrovolného představení zla v představitosti.

Pro přemožení pokušení je třeba velké upřímnosti před Bohem, k sobě samému a k duchovnímu vůdci. V opačném případě hrozí riziko pokřivení svědomí. Upřímnost je mocný prostředek k vyhnutí se hříchům a k dosažení opravdové pokory: Bůh Otec vychází vstříc tomu, kdo vyzná, že je hříšník, a vyjeví to, co pýcha chtěla skrýt jako hřích.

Kromě toho je třeba vyhýbat se *příležitostí k hříchu*, to je těm okolnostem, ke kterým dochází víceméně dobrovolně a jsou pokušením. Vždy je třeba se vyhýbat *dobrovolným*

17Srov. tamtéž. 18.

18Srov. Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30–XII–1987, 36 a násl.

19Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia*, 16.

20Pro překonání těchto pokušení je třeba jít proti proudu vždy, kdy to bude třeba, a nenechat se strhnout světskými zvyky (srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 376).

21Např. modlitba k sv. archandělu Michaelu, vítězi nad satanem (srov. Zj 12, 7 a 20, 2). Církev vždy doporučovala některé svátostiny, jako např. svěcenou vodu, pro přemáhání pokušení ďábla. „Před ničím neprchají zlí duchové více, a to nenávratně, než před svěcenou vodou,“ říkala sv. Terezie z Ávily (citováno v: sv. Josemaría, *Cesta*, 572).

22Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 134 a 727.

příležitostí, a když se jedná o *blízké* příležitosti (je-li vážné nebezpečí podlehnout pokušení) nebo *nevyhnutelné* příležitosti (kterým se nelze vyhnout), je třeba učinit vše možné pro oddálení nebezpečí, neboli jinak řečeno použít veškeré prostředky k tomu, aby se z těchto *blízkých* příležitostí staly příležitosti *vzdálené*. V rámci možností je také třeba vyhýbat se vzdáleným, stálým a dobrovolným příležitostem ke hříchu, které nahlodávají duchovní život a disponují k těžkému hříchu.

Pau Agulles Simó

Základní použitá literatura

- Katechismus katolické církve, 1846–1876
- Jan Pavel II., ap. exh. *Reconciliatio et paenitentia*, 2–XII–1984, 14–18
- Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 62–70

Doporučená literatura

- Sv. Josemaría, Vnitřní boj. *Jít s Kristem*, 73–82